

זאת החיה אשר תאכלו מפלי הבהמה אשר עליה ארץ

על חבורת חסידיו אשואר שבהנגריה, שהיו בני עליה ובעלי שיעור קומה, וצדיקי הדור בנו אותם 'חסידי אש' ואור, נמנה גם השוחט רבי יחיאל מיכל ברגר, שהתגדל אצל דודו רבי קלונימוס קלמן הלוי אפשטין מקרקא בעל 'מאור ושמש', והוא נבא עליו כי עדיז לגדולות. בילדותו, נסע פעם עם רבו אל רבי ברוך מזמ'בוז, וכשנפטר מקומו ברכו ביראת שמים, והבטיחו כי היראה לא תמוש מקומו עד יום מותו. לאחר נשואיו השתקע בהנגריה, וכשהגיע אליה היה בידו כתב סמיכה מרבו, יחד עם אגרת מיחדת אל רבי יצחק איזיק מקלוב בבקשה להכתירו כרב ומורה צדק, אלא שהוא לא רצה לעשות תורתו קרדם לחפר בו, ולאחר שלמד היטב הלכות שחיטה ובידיקה, נעשה שוחט מקומו. בבקורו של רבי יחזקאל שרגא משינובה בעיר הקדש צפת בשנת תרכ"ט, בקש מכל השוחטים בעיר להראות לו את ספיקיהם, ולאחר שבדקם, אמר: "כל הספיקים פשרים, אולם רחוקים הם מספיקו של השוחט רבי יחיאל מיכל מקרקא. שעליו היה חקוק שם הוי"ה, וזכיה גדולה היא לאכל בשר שנשחט אפילו בידי תלמידו תלמידיו". כך מספר גם על שוחט אחד, שבקר בהנגריה ושמע על רבי יחיאל מיכל השוחט וספיקו עם שם הוי"ה, וכשחזר אל רבו רבי יהודה צבי מסטרטין, התמרמר בפניו מדוע אינו זוכה לכה, ונרבו השיבו: "מה לך תמה על רבי מיכל שוחט? הלא הוא לא משחזיז את ספיקו במים כי אם בדמעות עיניו, ואם תוכל אף אתה לעשות כן, תוכל לזכות למדרגתו הרמה".

תקופה מסוימת, התגורר רבי יחיאל מיכל בעירה קטנה בהנגריה בשם קישלעט, ושם ארע עמו מעשה פלא שהיה לשיח בפייכל, ונכדו רבי ישראל ברגר מבוקרשט בעל 'האורות', רשמו מפי עדי ראיה. בקר אחד, יצא ר' בריש הקצב אל השוק הגדול שהתקיים בעיר הגדולה, כדי לרכוש שם בהמה לשחיטה. סובב ר' בריש על פני השוק כולו, בחן את השוורים והפרות שהובאו אל המקום בידי פכריים מתושבי הסביבה, טפח על גבם כדי לבדוק אם בעלי בשר הקה, אולם לא נמצא את אשר אותה נפשו. השוורים שמצא היו כחוישים ודלים, ואף מחיריהם היו גבוהים בעיניו, כך שהוא החל להתבונן לשוב לביתו בידים ריקות. עודנו פוסע בפאתי שוק הבהמות, ולפתע גלה ר' בריש שזר ענק וגדל ממדים, שהיה קשור בחבל עבה אל עץ אדיר, ובעליו המתין לקונה שיסכים לשלם מחיר גבוה על השזר הענק. היה זה שור-בר רחב כתפיים, מן ה'בופלו' המזהה בידי הראשונים עם הכור, שעליה אמרו חז"ל שהיא בריה בפני עצמה ולא הכריעו בה חכמים אם מין בהמה היא אם מין חיה היא. הביט ר' בריש בהשתאות בשזר הענק, ועלי-אתר נמלה בלבו ההחלטה לרכוש את השזר בכל מחיר שישת עליו, שכן מבשרו הרב והטעים יוכל להרויח רוח הגנון. עד מהרה החליף הקצב דברים עם בעל השזר, ולאחר רגעים מספר היה ר' בריש בדרבן לביתו, ואחריו פוסע השזר הגדול כבבש תמים. בהגיעו לרפת שבחצר ביתו, לא נטל הקצב סכנו מיתר, וקשר היטב את השזר אל עמוד עץ איתן שעמד בחצר, לכל צרה שלא תבוא. פנה ר' בריש לעניניו, ולפתע פתאום, ללא כל סבה הנראית לעין, החל השזר הענק להשתולל פאלו ננכס בו רוח תזוית, ובכחו האדיר הגליל לעקר את העמוד האיתן אליו היה קשור פאלו היה זה קיסם עלוב, והפיל בבת-אחת את גדר הרפת.

בשעטה אדירה פרץ השזר אל הרחוב, כשעל צנארו קשור עמוד העץ הקשור, ובמרוצתו זרע השזר וחרבן. העמוד הענק שנגרר אחריו, פגע בכל הנקרה בדרך עד שהכפר היה פמקרה, וכלם חפשו לעצמם מקום מסתור. כמה עוברי ארח נפצעו קשות מחמת השזר הננחן, בהם כמה אמצ"ל שנסו ללכד את השזר ונפגעו מחמתו. באותה עת, עמד רבי יחיאל מיכל השוחט כשהוא שקוע בתפלתו, והוא ככל לא שמע את ההמלה הגדולה שברחוב. רק לאחר שפסים את תפלתו הנרגשת, שם לב כי הרחובות ריקים מאדם וכלם מסתתרים בפחד בבתים, והחל להתעניין על סבת המהומה. כשנודעה לו על התפרצותו של השזר הננחן, נטל רבי יחיאל מיכל את סכין השחיטה שלו, בדקו היטב, ולאחר מכן פתח את דלת החצר ויצא בלי פחד ומורא אל הרחוב. כלם הביטו עליו באימה מבעד לחלונות הבתים, אף הוא עצד קוקמיות אל מול השזר המתפרע, שעניו היו מוצפות דם וכל פלו שש אלי קרב. כשהשזר הריח את ריח טרפו, החל לשעט לעברו במהירות, וכאשר המרחק ביניהם הלך והצטמצם,

שלח רבי יחיאל מיכל את סכין השחיטה מחיקו, הגיפו אליעל, וקרא בקול גדול: "ראה נא באיזה סכין בא אני אליך בשביל לשחט אותך בדיון. דע לך, שבסכין זה לא אתפיש אף לשחט לעתיד לבוא לצדיקים שבידו שלם בביאת המשיח במהרה". כלם עצרו את נפשם, ולפתע פתאום התרחש הנס לנגד עיניהם. השזר נרגע בבת-אחת מהשתוללותו, וברגעי הפך להיות כבבשה תמימה, כשהוא מתקרב בצעדים איטיים ושקטים אל השוחט שלפניו. בהסוסימה התקרב גם ר' בריש הקצב אל המקום, וכשהשוחט ראהו, בקש מקומו לסייע לו בשחיטה שנעשתה על-אתר. השזר הניח לקצב לקשר אותו, ואף הטא את צנארו בהסכמה לשחיטה שעברה ללא תקלות. לאחר בדיקת השזר ואיבריו הפנימיים, פסק השוחט כי השזר פשר למהדרין, ור' בריש חלק את בשרו הרב לעניי העיר. כלם סחו בפליאה אודות השוחט שהתגלה ביום מעלתו, אולם כשהקצב בקש לשלם לו סכנו גדול של חמש מאות רבליים, אותו הבטיח למי שיעליח לתפס את השזר, סרב לטל אף פרוטה. ההערכה לרבי יחיאל מיכל השוחט, לא פסקה גם לאחר פטירתו, ואל קברו שבישיל ניגולשט הסמוך לדעש, היו נוהגים המונים להפקד דבר ישועה ורחמים.

רבי יחיאל צאלח - מהרי"ץ ז"ע

ליום ההוללה, כ"ח בניסן תקס"ה

צאנו רבני תימן, ראב"ד נקנא וראש הישיבה הגדולה שבה, ובעל הסמכות העליונה בתימן כלה לא עורריו. קבע את סבת התפלה ואת מקנהי תימן, ונודע בגדול חכמי ההלכה 'ושמו גדול בכל ארץ תימן, והולכים לאור פסקיו והקדושותיו בכלל למשה מסיני' בעדות הש"ח רבי יעקב ספיר שבקר בתיומן מ"י שנים לאחר פטירתו. משפחתו הייתה מיוחסת מבית פרץ בן עובד בן בעז לשבט יהודה בן יעקב אבינו, ולמד תורה מפ' זקנו מאיר צאלח הנ"ל בעל 'פרי צדיק'.

עוד מצעירותו התבלט בכוח הגדול בתורה, ורבים פנו אליו בשאלות בהלכה, שדעתו מתקבלת ללא עוררין. גם אל היו שעמדו אז בקשרי מסחר עם תימן, הגיע שמעו עוד בחייו, ואף עם החר"א עמר בקשרי שאלות וחשובות שהתפרסמו בספרו 'עץ חיים'. נהג לקר כל ענין לאשורו, ובמידה שתחול לבסוף את מקנהי תימן הנקומים, ואף כאשר מצא מקום לחלק על אחד הפוסקים שפלגו, היה מקבש את מחילתו ובענין דן בדבריו כתלמיד לפני הרב, ומתבטא 'ואני עפר רגלי', ואף לחכמים הצעירים וקטנים מקומו היה מתיחס כבבד.

התנתנו היתה בשר ונקמנות, בענותו וזכאותה לכל אדם, ושמו נשא בהערכה בפי כל. מחשבותיו נפרת דאגתו לצאר מרעיתו ולהשקדת הדת על-תפלה, והיה מושתל להשיג שלום בין איש לרעהו, והתאמץ תדיר לפשר בין בעלי-הדיון ולהשיג את ריבם. נשתמר פנקס בית-הדיון שלו ששמונו משתקפת מדתו לצייל עשוק מיד עושקו ועני ואביון מנולו. כאשר הבחין בחביו הדיון רבי יוחא משיק כי הוא חי בדקדוק וסעדתו אינה אלא פת תורה, חפץ היה ביצד החוסי על משכנתו משלו, אך ידע שחברו לא יסכים לנהוג מוסתתתיו, ולכן התחכם ונטל חלק מדין השחיטה בבית-המסכים הצמוד בעיר שנקצב בעניו, ודאג להשיגם לחברו בחשאי ונדקדק בבדו בהקצבה שבועית ששעם בית-הדיון.

בדקדם של חכמי תימן שלא לטל שוק על תפקיד הרבנות, התפרנס מעמל בפיו בצורה מקוה, ולאחר מכן כסופר ספרי תורה ומגילות, ולכתב-ידו תפאח יצאו מוניטין, ועד היום נשתמרו כמה מהמרים והמקדמות של סדרי תפלה מקומו. בכתב-ידו תפאח חסידיו: 'דיונים משעשע מחבוריו, המכילים פסקים והחשובות בהלכה בהקף נרחב, וכן ספרים על דקדוק לשון-הקדש, וביותר נודע מפניו לנקיטת סדר התפלה בתימן לפי נוסח 'בגד' המקורי בעקבות לכת 'הקומם'. בצנאתו הוא מבקש מקומו לעשות את עצמו כמקרה הנדרש נמייכית-ידיו לפני קהל, ואף יציליו.

יוסיף דעת

ידוע הסיפור המובא בנפלאות היהודי על היהודי הק מפשיחא, ששלח פנים את תלמידיו ורבי' בניו לצאת לדרך, בלי הוראה מיוחדת לאן ולמה יצאו? בתוכם עם כמה חסידים, ובדרם הגיעו לאכסנייה בבקר וחזרו אל האכסנייה ללבו כשריח הבשר, מיהו השחוט ואם לו היתה בבהמה סריכה, והנה שמע קול אדם שומר מאחורי התנור בבנידו קרועים שחוככים: "מה נשמה תלכו בשר אתם מחורקין ודורשים מי הוא השחוט והבשר היא חוכשור, אבל מה שאתם מוציאים מהפה הישני החרובים היוצאים מהפה, אין אלה צריכים לשום שאלה? והשומע רבי בניו את דבריו הבין שזו היתה מטרות שליחות רבו ומיד חזר לביתו. חושב לעצמו, כי ציטט המורה 'לא היתה מה שנכנס אל הפה, אלא חושב מה יוצא מן הפה' הוא ממקור משוקק ב'עיון-ליון' הנוראי, שם נתונים הדברים בפי אותו האיש בויכוחו עם הפרושים בירושלים ומאשים אותם בצביעות, ומסירים כי מה שנכנס לפה מוטל למוצאו, אבל הדברים היוצאים מן הפה נובעים מן הלב ואלה נשואים את האדם כבשר מן מחשבותיו, וכן חזו ושמעו שאין להשתמש במשפט זה שמקורו מנבואה: אולם ניתן להבדיל ביניהם, ובעוד הנוראי מלגלג על דברי חכמים ולועג לדיני הכשרות טענה שלא חושב מה נכנס אל הפה אלא הדבור יוצא ממנו, הרי שחכמי החסידים החשיבות את החשיבות של שניהם כאחד ולא האחד על השני רעהו.

בדומה לכך ישנם סיפורים נוספים שנשמרו על גדולי עמנו, ולהם מקבילים על אישים ממוזות העולם. על השאלת אריה' למשל מסופר, כי בערב ימיו מנה לטול ספר מהאורז כדי לעיין בו, ולפתע נפל עליו האורז הכבד עם פטיו והוא נמחץ תחתיו. וכשחילצוהו אמר, לו התייבש הוא לא היה עומד למעט של אלהים שלא אבה לסלול לו, ובמנו הוא נמחץ להסתלק מן העולם: וגם הירושלמי נלעת אחרת נכתב שפעם התנשא השאלת אריה' כי גם רש"י לא גירס כהלכה ובהיותו בן תשעים רצה לעיין ברש"י, וכשחזר לא ספר מאורו נפל עליו האורז וכל הספרים ומאז חלה ולא התאונן, ואמר קורן פטירתו על רש"י הנפלתו על רש"י ונכשיו הנפלת הוא עליו ובמלים אלו יצאה נשמתו (רש"י, תורתו ואישיותו). הסיפור הנמיר מעדות תלמידו המובהק רבי גדליה רוטנברג אב"ד בארנינגהאוס מסופר על רבו שאף פעמיים כהו מקנה לא פסק פומיה מגורסא עד ימיו האחרונים, והוא קרא לעיניו ש"ס פוסקים וראשונים וידע את לשונם כמותם בקופסא, וכיצד יכול היה לעיין בספר אם קמו עיניו מראות? (הסיפור זה מספר רבי חיים פאלאג' על 'הרב השקדן בתורה בעל שמחת אידור... ולא היה מביט בספר הלבוש, ובעיניו היה דהיה שם מפורש נפל הספר עליו והכתו ונבטל עליו', ואז מאותו יום היה קורא בו בכל דבר', ובשם זקני ירושלים מובא בדברותיו רבי יצחק בראבא הירושלמי, ומסיבה זו נשתלף הדבר ימים, ימים קצרים ימים, ימים קצרים לומר דבריו הספר קח את הלבוש, ונשכח בו רבי עמר' ומרומה ונתבשר בבישוי של מלכה', ואילו בכתב-ידו ששם בדי החכם האיטלקי רבי שבתי אלתרן ב"ר אלישע מהקניעין ונפטר לאחרונה, מספר הדבר על 'הרב חשי' שראה תולדותו כיצד הוא תופס מן ה'בית יוסף' אבל בעל הלבוש לא הסכים לחלול לו 'על שחופתו' והחלט אצל ב"ב כ' שבועות לומר הדבר שזה החיט לא תפר המלכות שטח, וזה חיטור של נתן למשל, ונתחלק לעיל באומרו אין מחול לך, ויקח הרב ר' ר' התענה ואחר ג' ימים נפט. ובאופן ילמד כל אדם לרוב שם מבור כ' מפרו חדש שיהיה ידוע ש'אם כמזל ע"פ', ואכן ב'רש"י חשי' (ד' סימן קנ"ה) נאמר: 'ואיך מזהיר מהלבוש החפץ ומכלכל לשון וכותב המחבר'. ובעיניו, שכעני מעשה זה מסופר על המחליף היהודי-צרפתי שארל לונטן אלקאן, שהיה גולד בעיר מנץ בה כותב השאלת אריה' על פטירתו, ועליו מסופר כי מוראו לא מוחל לאחר שניסה להוריד בידו של גמרא ממדף גבוה, ואורן הספרים נפל עליו, אך כשהגיע התברר כי הוא כשל במטא בידו, וכאשר ניסה להראות במחלה מעליהם כבד, נפל זה עליו.

על רבי ירוחם ממיר מסופר, כי פעם נסע ברכבת ובמהלך הנסיעה המחירה נשמטה הכפפה שעל ידו האחת, ומיד השליך את הכפפה חשוייה מבעד לחלו, והסביר כי כך יוכל המוצא ליהנות מהמציאה של שתי כפפות, בעוד כפפה אחת היא חסרת תועלת. והמסר שבסיפור הוא החשיבה המיידית של רבי ירוחם על הווה, מתוך מידת החסד הטבעית בו, בעוד אחרים היו חושבים על כך דבר באיחור. ובעיניו שיעור דומה מסופר על המנהיג החזון המהטמם ב"ר שחולב את תנועת העצמאות החדשה בבאבא נגד האימפריה הבריטית, וכאשר עלה פעם לרבות וסנדלו האחד נפל ממגליו השליך מיד את הסנדל השני כדי להטיב עם המוצא.

ולא תטמאו את נפשתיכם בכלי השרץ הרמש עליהארץ

פלא הדורות היה המלבי"ם, איש האשכולות וגאון נפלא בכל מקצועות התורה. גדולי דורו העריצוהו והפליגו בשבחיו, עד שאמרו עליו שהוא גדול באחד הראשונים, ובאשר ראה רבי ישראל מפלנט את ספרו "ארצות החיים", התבטא: "יש לנו יסוד להאמין, כי ההשגחה העליונה שלחה לדורנו גאון, בדומה לגאון מוילנא בזמנו". לצד גאונותו העצומה בתורה, נודע בכחו הגדול במכמני לשון הקדש, וקבע במסמרות כי אין שום מלה נרדפת שלא לצורך, אלא לכל אחד מהם משמעות נפרדת. באותם ימים, עסקו בעקר המשפילים ומקצצי הנטיעות בחכמת הדקדוק של לשון הקדש, והם נטלו את המקצוע לנחלתם הבלעדית, עד שלומדי התורה ויראי ה' התרחקו מהעסוק בה, כדי להבדל מהעדה הרעה הזאת. המלבי"ם התבטא אפוא בגאונותו העצומה אף במקצוע זה, ובין שפך נמנו על הבאים לשחרר פניו, גם צורכים צעירים שנטו להשפלה, שבקשו לשאב מידיעותיו הקרובות בדקדוק לשון הקדש. באצילות נפשו ועדינות רוחו, לא היה מרחק אף אחד מביתו, והיה מקבל את כל הבאים אליו בסבר פנים יפות, אולם יחד עם זאת לא היה חוסך את שבט פיו מאותם שועלים מחבלים בפרמיו, ובכשונם השנונה והחריפה היה משתלח בהם ועונה לכסילים באולתם.

בתקופת בהגותו של המלבי"ם ברבה של העיר קמפן, ישב בקרבו בבית המדרש והתבודד עם ספריו וחבוריו, עליהם שקד בכל שעות היום. היתה זו שעת אחר הצהריים בתקופת הקיץ, כאשר בית המדרש היה ריק מאדם, והמלבי"ם ישב ברגע בירכתים כשהוא שקוע בלמודו, רחוק משאון העיר והבלי העולם הזה. והנה נכנס אל בית המדרש איש צעיר, שהגיע זה עתה מדרך הארצה מאיטליה הרחוקה, ובידו תכריך כתבים. האיש נמנה על משפילי עירו, ורכש ידיעות מקיפות בדקדוק לשון הקדש. תקופה ארצה הוא כבר עוסק בעריכת חבורו על השמות הנרדפים בלשון הקדש, ועומד עתה הוא לברך עליהמגמר ולהוציא את החבור לאור עולם. והנה גנבה לאנניו השמועה על הגאון הפולני, הבקי בגנביו לשון הקדש ומפליא לבאר את המלים הנרדפות בלשון.

למרות הדרך הארצה והספנות הקרובות בטלטול הדרכים, החליט המחבר להרחיק נדוד, כדי לעשר את חבורו בהסקמה נלהבת של המלבי"ם, ובכך להשיב את מקחו ולהעלות את קרן ספרו. גדולה היתה אכזבתו של האיש, כאשר גלה את בית המדרש הריק מאדם, למעט איש שיבה הרכון על ספרו, ומתוך לאות מטרד הדרך, פנה והתישב על אחד מספסלי בית המדרש. לא ארכו הרגעים, ובשראה המלבי"ם כי איש בלתי מפר נכנס אל בית המדרש הסיק כי הלה הנו אורח, איש זר שזה מקרוב בא העירה, ומיד אץ אליו כדי לקדם בו מצות הנכנס אורחים. "שלוש עליכם, מר!" פנה אליו המלבי"ם, כשהוא מושיט לו את ידו בחמימות, ומיד לאחר מכן שאל בפי הנימוס: "מהיכן מגיע יהודי?" האורח הציץ בו במבט קצר, ומכיון שדמה בלבו כי זקן בטלן לפניו, השיב לו ביהרה כשיענתו וזוהר עליו: "מה הפרוש מהיכן אני? באתי מהעולם הגדול!" בפקחותו הגדולה עמד המלבי"ם חיש מהר על טיבו שלי הלה, אולם נסה שוב להאיר לו פנים, שמא לא הבין האיש את שאלתו בהלכה. "מהיכן מוצא של מר?" שאל, כשהוא מקבא את דבריו, אולם הלה המשיך וענה בגאונותו הפרוזה: "מה פשר השאלה מהיכן אני? וכי מהיכן מוצא שלי האדם? מאב ומאם!..."

עבר זמן מה, במהלכו נח האורח מדרך הארצה והמתין בדריכות שארימי מבין תושבי העיר יכנס פנימה, כדי שיוכל להתעניין אצלו על מקום מגוריו הגאון הפלאי ששמעו הגיע עד איטליה הרחוקה, והנה החלו להגיע ראשוני המתפללים לקראת תפלת המנחה. לא ארכו לאותו אורח הרגעים, עד שהבין לבשתו כי האיש שפנה אליו וקבל את פניו בלבביות, והוא ענה לו בגסות הרוח, אינו אלא המלבי"ם בכבודו ובעצמו. "מה עשיתי?" התניסר האיש מתוך חוסה עמקה, ופניו השחירו בשולי הקדרה. לבסוף התגבר על בשתו, ופנה אל המלבי"ם בדברי סליחה והתנצלות, כשהוא מצטדק על שנכשל בלשונו ומבקש להתפייס. באנדרווחו מחל לו המלבי"ם מיד, ובקש לדעת לשם מה הגיע אליו ממרחקים. "בתבתי חבור על השמות הנרדפים בלשון הקדש, ולאחר ששמעתי על גאונותו של מר בדקדוק הלשון, באתי לכאן כדי שתעניו בחבורי ותעניק לי עליו הסקמה נלהבת."

לשמע דבריו, נענה המלבי"ם ואמר: "שמע נא לדברי. אין לי צורך לראות כלל את חבורך, ומוכן אני להעניק לך הסקמה נמלצת לחבורך גם בלי לעין בו". המחבר הביט בו בפליאה, אולם המלבי"ם המשיך מיד: "אלא שתנאי אחד יש לי לשם כך. עליך לענות לי על שאלה אחת שאציי בפניך העוסקת בשמות הנרדפים, ואם תשכיל להשיב לי תשובה נצחת וקולעת, אעניק לך הסקמה לחבורך בחפץ לב". חייד של נצחון עלה על פני האורח, אולם כששמע את השאלה, קפא חיכוכו מיד. "אם עוסק אתה בעניני שמות נרדפים, אבקש להבין את שתי המלים הדומות 'שרץ' ו'רמש', גנון בפסוק המופיע בפרשת שמיני 'ולא תטמאו את נפשתיכם בכלי השרץ הרמש עליהארץ'. המשפיל נותר פהלים ידעם, והחל לגמגם ולנפש בלשונו, כשהוא תר לשוא אחר הסבר המניח את הדעת להבדיל בין השמות הדומים. 'לשוא אתה מגמגם בלשונו', אמר לו המלבי"ם בשנינות עקצנית, "כי באמת אתה בעצמך הוא השרץ והרמש גם יחד... כי ההבדל ביניהם הוא, שהשרץ פרה ורבה והוא נוצר אפוא מאב ואם, ואלו הרמש מתהווה מהעפוש שבפני והרפש והוא בא אפוא מ'פלי העולם', ואם תזכר, אתה בעצמך ספרת לי כי אתה בא מאב ואם ומהעולם הגדול..."

אשר לו פרעם (יא, כא) - כבר הארכתי בחבורי על טור ויורה דעה, שהעקר בפרוש רש"י בזה שצריך שיהיו לו פרעם הארבים סמוכים לצוארו, והטעמים להתירם כי אין מין זה במצא, אף אני השבתי אותו גם אין מצויים אלא מין אחד מהארבעה שהם שמונה אשר רשם ה' בטהרה, גם אינם מצויים לפנינו מינים הטמאים שאין להם הפרעים בדרך זה, והם הרבים, למה שקדם לנו כי לא ימנה הכותב אלא המעטים, וכאן מנה הטמאים, אם יבן הטמאים הם המקריב, ומעתה אין ראיה מפה שאין מצוי מין זה לומר שאיננו בעולם, שהרי יש מינים הרבה וראי ואינם מצויים כל עקר אצלנו לכן כל ירא וחרד יירא ויפחד לכל יושני ידו לשקץ זה, וקמחה בשולחיהו. והנה מיום שנשמעו דברי במעבר ופרשו מהם הרבים, לא נגע ה' עוד במכה זו ולא נראו זה יותר מ"ב שנה, כי תורה ומעשים טובים בחרים בפני הפרענות:

ומעתה אין לחוש למנהג שנהגו בו החר, כי לא מנהג הגון הוא ולא נהגו אלא בשנת בצרת פשוט ידיהם, ובדברי הרב חזקן, וכל גילולות ישראל שמסידים מיני קדם בביתו ותרצה צו, נהגו החר במין זה עצמו רגיל ביניהם, וכבר בביר מצאנו די ופרשתי ופרשתי כל יחיד בני עירי מהם ואסרום. אחד מהם שלא שת לבו לדבר זה, הראוהו בחלום שהיה אוכל שקצים ורמשים והעריהו כי הם הארבה שאכל בו ביום, וכמה העדות עשה ה' והצדיק הדברים. וגדול הנס האחרון שעשה ה' שתמיד דבר רגיל היה לבוא מין זה לשתים או לשלש שנים, ולא אחר טפי מארבע, ומשעה שפרסמתי אסורם ותכמי העיר הטו אונם ואסרום, מאותה שנה לא נראו עוד במעבר למעלה מעשרים שנה: (ספר פרי תואר לבעל האור החיים, סימן פ"ח)

דברי הימים

בין המצבות העתיקות שבמושבה יבנאל שבגליל, מופיעה מצבה זו: "הקדוש הצעיר פינחס בן מנדיל שמיד (נפח), נפטר בערשים ושמונה בניסן שנת ה'תרס"ד תצב"ח". אין פרטים על האיש, אולם מי בחבורו נותר נוסח המצבה, הוא החוקר הירושלמי ר' פינחס גראייבסקי, שבעבודת נגלים ובעוני, ליקט תעודות היסטוריות לתולדות ירושלים, פרסם מאמרים רבים, ובעיקר הדפיס יותר מ-170 חוברות המחולקות לסדרות שונות: 'מגני ירושלים' 58 חוברות, לתולדות אישים ומאורעות, אגרות שטרות ותעודות; 'אבני זכרון' למצבות כתובות וציורים, ובהן מופיעה המצבה שביבנאל, 'בנות ציון וירושלים' על נשים עסקניות בירושלים ופעילותן, 'זכרון לחובבים הראשונים לתולדות בני היישוב, וכן חוברות על נושאים שונים. הוא טבע את הפתגם הקולע "אין שמירה לתעודות עתיקות אלא בהדפסה", והתחנך בחבורתו ל"כל החושש על התעודות העתיקות שלא תאבדנה כליל ולא יהיה זכר למו, למי שחושש על זכרונותיו הקדומים מאותה התקופה, תקופת הרת היישוב וישתנה בפרסומן, בהדפסתו". וכן: "חוב קדוש מוטל על כל אחד ואחד שיש לו או רכש לו, תעודה או מכונה שיש הנוגע לקורות ארץ ישראל, להוציא ממחבואו ולהראות לעין כל, לנלות ולפרסמו בדפוס". אולם קריאתו נותרה לרוב ללא מענה, ואת קינתו שכתב בדם לבו, יכולים גם מחברים רבים בדורנו לקונו: "עמלתי, יענתי, אספתי ופרסמתי, ודעתי ולא הקדשתי, הקהל הנכבד משלים במליצות, בתהילות ותשבחות, מיני מטבעות שאינו עוברות בשוק, אל תרבו לפזר לי תהלות, במליצות נשגבות ומשלים, כי מזהה פורון במלות, במקום שם מקצות בשקלים? יצאה בת'קול ואמרה 'טוב לי שקל אחד, מאלפי תהלות ותשבחות'!"...

בל' בניסן נפטר כמה מגדולי הדורות הנוצרים, ביום זה בשנת 'תתת"א: נפטר רבנו יוסף ב"ר מאיר הלוי אבן מינאש, מגדולי חכמי דורו ותלמידו המובהק של הר"ף, משערים ששמו הוא כינוי הלכות מיוונית, ומשמעו 'הגדול'. הרמב"ם לא היה תלמידו, שכן היה ילד קטן בשעת פטירתו, והסיפור אודות הרמב"ם כן הקצב' אצלנו, אינו נכון כלל. ביום זה בשנת ש"ו, נפטר רבי יעקב בירב, המפורסם כמחדש הסמיכה, בצעירותו גורש מספרד בגירוש הידוע, והתמנה לרבה של העיר אס שבמרוקו. בשנת רח"צ ביקש לחדש את הסמיכה והספיק להסמיק לרבנות ארבעה מגדולי דורו בהם חב"דא, אולם רבי לוי בן יצחק המהולל"ח, התנגד לרבה והתעורר למולמו גדול בדבר עד ביטולו. ביום זה בשנת ש"פ, נפטר רבי חיים ויטאל, גדול תלמידיו של הראי"ה וכותב ספריו, משערים כי ויטאל הוא תרגום בלטינית של חיים, וכינוי אביו ר' יוסף היה סוף קאלאבריס. הוא נקבר בבית הקברות היהודי שבדמשק, ואומרים כי עצמותיו הועלו לפני מספר שנים לארץ ישראל ונקברו בקריית מלאכה. ביום זה בשנת תקל"ז, נפטר היעב"ץ, רבי יעקב עמדין בנו של החכם צבי, שנודע כאחד מגדולי דורו, וגדול הלוחמים בשבתאים. הוא בחל ברבנות, ורק ארבע שנים כיהן בעיר עמדין, היה אדמו"ר שבצפון מערב רומניה, שנקראת כנראה על שם הנה אמו, ויחד עם הסכר - דאם, התקבל הצירוף אדמו"ר, ממנה קיבל את שם משפחתו, ובדרך צחות הוא כותב שהיה מברך מדי יום "ברוך שלא עשני אב"ד", על משקל "ברוך שלא עשני עבד". היעב"ץ כתב למעלה מארבעים ספרים בכל מקצועות התורה, ומפורסם הסידור שלו שהתקבל בכל תפוצות ישראל.

רבי יחיאל מאיר מגוסטינין היה ידוע בשליטתו העצמית שלא לכעס ולגרו. גם כאשר היה מזדמן לפניו מאורע שהיה צריך להקפיד ולגרו במישהו, היה בולא בלבו את כעסו, ולא היה מגיב מאומה בשעת מעשה. רק למחרת, כאשר שקל את העניין בקרירות ובשום שכל, היה פונה לאותו אדם שנכשל במעשיו, והיה אומר לו בלשון רכה: "אמש היתה לי הקפדה עליך..." (שיח שרפי קדש)

אל רבי מאיר מאירם שאפיט, רבה של קוברין ובעל הספר "ניר" על הירושלמי, הגיעה אשה עגונה, ובקשה ממנו היתר להנשא. היא הביאה עדים שהעידו על מות בעלה, והתחננה לפניו שייסיר מעליה את כבלי עגונותה, אך לאחר שדבק את העניין סרב לבקשתה, שכן העדות לא היתה מספקת להוכחת מות הבעל. בכתה האשה בכי תמורדים ונסתה לרבה את לבו הרחום, וישראטה כי אין הדבר מועיל, פתחה בתהפוכות מלחמה. היא נכנסה אל בית הרב יחד עם בניה הקטנים, והתנשבה שם ישיבה של קבע, בהתרסה כי עד שהרב לא יתירה להנשא, תשב בביתו עד שתפקע סבלנותו. אולם הרב לא נעם ולא הקפיד, אלא אף דאג לארח את בני המשפחה והגיש לפנייהם סעודות מיונות ומשביעות. עברו ימים, וכשראטה האשה שהרב נותר בדתו, התאשה ויצאה מביתו. לאחר שעברו כמה חודשים ועדיין לא נישאה, שוב הגיעה האשה והתנחלה בביתו, עד שהרבה למטרד לבני הבית. אולם הרב נותר בשלמותו, לא נתן למי מבני הבית להתרים כנגדה, והאריך אפו באופן מעורר השתאות. הדבר חזר ונשנה כמה פעמים, ורק לאחר תקופה מסוימת בא הרוג בגלגול, והתברר כי הבעל כלל לא מת, ויהי לללא. (תולדותיו)

רבי אליהו לופיאן היה מרבה בשיחותיו בענין מדת הכעס, והיה מתאר בתאור חי כיצד נראה האדם הפועם. במוחשיות היה מתאר את עיניו הבולטות של הרגזון, עיניים היוקדות גיצי אש, הוא מתנפל בחיית טרף וכלו נדמה לאיש משתגע. באחת משיחותיו יעץ לתלמידיו לקבוע את השבת בלי כל רגז, ועל כל הפרת הקבלה לשלמו קנס חצי גרוש. בשיחה הבאה התפנסו התלמידים, וכמה מהם שלמו את הקנס כפי מדת רגזם, ולפליאתם ראו כיצד המשגיח עצמו מוציא כמה מטבעות מכיסו ומטילים אל הקפה. לפליאת התלמידים הסביר המשגיח, כי בשבת שעברה עבר בחור אחד לפני התבה, וכיון שהחשיב את עצמו בחזון בעל-שם, סלסל בקולו והאריך בתפלתו למעלה מן המדה. המשגיח הקפיד תמיד לקרא קריאת שמע בתפלה בזמן המקדש לדעת ה"מגן אברהם", ובקטיו של אותו חזן התאחרה השעה והמשגיח ראה כי לא יוכל לקרא את קריאת

שמע בזמנה. יכול היה לסמן בידו לחזן למחר בתפלתו, אולם כיון שחשש שמא הלה יחוש עלבון בכך שראש הישיבה מזדון בתפלה ומגלה דעתו ברבים שאין דעתו נוחה מסלסולי ונגוניו, החליט להבליג ושהה את מנהגו הקבוע לקריאת שמע בזמנה. "אלא שכלבי התעוררה תרעמת על אותו בחור", אמר המשגיח בגלגול לב, "ועל תרעמת זו שהיתה בלבי בשבת שעברה, בה קבלנו על עצמנו שלא לכעס, אני משלם עתה את הקנס אשר הושט עלי..." (ר' אליה)

רבי איסר זלמן מלצר היה נוהג להתפלל מדי בקר את תפלת שחרית, בבית-הכנסת החסידי שבשכונת בתי רנד. בקר אחד, לאחר שהסתיימה התפלה ורב המתפללים כבר עזבו את בית-הכנסת, התרוצץ בו ילד שזכב בכך חש או שש, דלג על הספסלים, הרעיש והפרע. כאשר התנהגותו של הילד הפכה להיות בלתי נסבלת, פנה אליו רבי איסר זלמן בקול רך בדרבו, ותקמו: "ילד, מדוע אינך הולך לחידור?" והילד השזכב השיב בחצפה: "לך אתה לחידור..." רבי איסר זלמן כלל לא נעם על התשובה המקוממת, אלא הזדעזע ואמר לעצמו: "אכן, הילד צודק! צריך באמת ללכת לחידור וללמד!" וילדי סגדר פרידו שישב שם אמר ברב ענותנות: "כאשר האדם מתבגר, הריהו שזכב חלק ממה שלמד בימי ילדותו, ולעתים שזכבים אנו אפלו את הפשט הפשוט שלמדנו בימי ילדותנו..." (בדרד עז החיים)

רבי משה אריה פרינד הזמן פעם לשמש כסנדק לבנו של אחד מבאי מביתו שנכנס בביתו של אברהם אבינו. אבי הבן פקש לקים את מצות המילה בגופו, אלא שמחסר נסיונו רטטו ידיו, ובשגגה פגע בידו של הרב ודם רב נגר ממנה. הנוכחים נבהלו למראה הפגיעה ברבי משה אריה שהיה ישיש בא בימים, אולם הוא עצמו נותר בשלמותו ולא התרעם על מה שארע, לא קבל על התרשלות אבי הבן, אלא נשאר בשלמותו ובצחלת פניו כאילו לא ארע דבר. לאחר הבקרת ספר אחד הנוכחים על אחד מגדולי ישראלי, שפעם נתמד בידו ושמח מאד. וכאשר שאלוהו לשמחה מה זו עשה? השיב, "הרי אמרו חז"ל במסכת חלין אין אדם נוקד אצבעו מלמטה אלא אסרפן מכריזים עליו מלמעלה, ואם נתחבה ידו, ידוע אני שדברו ממני בעולם העליון, ועל-כך שמחתי גדולה..." נענה רבי משה אריה ואמר: "אכן, זאת בדיוק מה שחשבת עתה". וכשחזר לביתו והרבנית התענינה בדאגה לשלום ואם הוא חש כאבים בידו הפצועה, השיב בהתנשאות שגלגלה את רום מדרגתו בקבלת יסורים באהבה: "זה היה נעים מאד..." (משה רעיא מהימא)

ויאמר משה אל-אהרן קרב אל-המזבח (ט, ו)
מפרש רש"י: "שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה בוש? לכך נבחרתי." ולזה מרמזים הטעמים שבמכות ואמר משה שהם קרומא ואולא בטעמי האשכנזים, או אולא גרש בנסח הספרדים, לומר ששעה זוהי להקדים וללכת להקריב את קרבנו ולא להתבייש מפני מעשה העגל. (תורה יעקב)

את-הגמל ואת-השפן ואת-הארנבת ואת-החזיר (יא, טו)
חזיה: אמר חכם אחד, "טעמתי בעלי-חיים רבים ומצאתי טעם הגמל כטעם החזיר, וטעם הארנבת כטעם השפן, ואך היה זה דוקא ביום המילה אך ראה לא ראיתי".
פתרון החידה: טעמי את-הגמל והמכות ואת-החזיר ששים, ששניהם בתלשא, והטעם של הארנבת בטעם רביע כמו וטעם של ואת-השפן, אך הוא דוקא ביום המילה, כלומר בפרשת שמיי שהמילה היא ביום השמיני ללילה, אבל בפרשת ראה הטעם של הגמל וחזירי אמנם שמים ושניהם בתלשא, אך טעם הארנבת והשפן אינם שמים, אלא אחד באולא ואחד בגריש... (אור תורה)

כל אשר-לו סנפיר וקשקשת (יא, טז)
במסכת חלין מובא, כי רגיס שאין להם עכשו סנפיר וקשקשת ועתים לגלגל לאחר זמן, והיה מתרים באכילה, וכן מתרים הרגיס שיש להם עכשו ועתים להשיין בשעה שעולים מן המים. ורמז לשני רגיס אלו בטעמי המקרא, המקור אשר בין תבת אשר לתבת לו והוא מלשון קרוב לשון חז"ל "אין מקיפין שתי חביות לשפת נקיהם את הקדוה" ומפרש רש"י מקיפין - מקריבין וז' אצל זו, וזה משמעות הכתוב: את-זה תאכלו, כל אשר-לו - במקו, שגם אין לו עכשו אבל עתיד לגלגל לאחר מכן, ובקרב זהו לו סנפיר וקשקשת, אף הוא מתר באכילה. והטעם תלשא שבתבת לו מרמז שגם רג אשר עתים להחלש ממנו הסנפיר והקשקשת בשעה שעולה מן המים, גם הוא כשר ואומם תאכלו. (תורה מסיני)

מדגש

על הפסוק "ואת החסידה" כתב אבן-עזרא: "היא הנראית למועדים ידועים בשנה, ויש אומרים שהיא מפרת חסד בדרך רחוקה". רבי ברוך עפשטיין התחבט בהבנת מבת 'מפרת' וכתב שכתבו בלשון גנאי כמו 'חסד הוא' בפרשת ערוה, מפני שהיא מונה עם אחרים (וכן כתב הוזהר שטובלת בזנים שלא ירחיב בה זוגה). אך מביא מחכמי הסבב שהחסידה ידועה כשומרת אמונים, והסיק מכך שהשתנה שמה כיום ואין זו החסידה המפרת בשמה בימינו. אולם, כפי הגיה רבי מאיר קמזא עוד בילדותו, כי אין כאן אלא טעות דפוס קטנה ותכל בא על מקומו בשלום ואין צורך בפלפול יסודי. תחת התבה 'מפרת' יש לתמן 'מנורת', ולשגרת לשון אבן-עזרא לחפשו את גורות המלים, וכאן צין כי הנהיה לחבר את החסידה מנורת השלש 'חסד', רחוק לומר כן, ובבלשון זו בדיק כתב בשלש מקומות נוספים בפרשנו, כמו "לעפות העצה יסירה" ויש מי שהוציא מנורת עז, בדרך רחוקה. "למים נהר רבי מאיר" כפי שבו אכן כתוב 'מנורת' במקום 'מפרת', ומסתבר שאבן-עזרא דחה את הפרוש שעושה חסד עם חברותיה, מפני שסבר כפי הרש"א שהיה את החסידה עם עוף דורס שהיה טורפת ואינה מעניקה מילה לאלה.

את תחלת דברי אבן-עזרא "הנראית למועדים ידועים בשנה", שהוא על-משקל הפסוק בירמיה "גם חסידה בשמים ידעה מועדיה", פרש רבי דוד שפרפר, כי פנתו לטבע החסידה "בדרך החסידים המסתתרים בחייון עז עבודת ה' בהנצח לכת ומתבודדים עם ה', וכל ירא החוצה כי אם לפרקים ללכת החצר".

ממכה

מעשה ברבי יצחק גמין מגדולי רבי מרדכי הנגרי שנקלע לכנס צבורי, אליו הוזנו נאמנים רבים. כל אחד מהנדרשנים האריך בדרביו, וכשהגיע תורו של ר' חזקיה דרשני ואמר: "על הפסוק 'דרש דרש משה' נתנה בעלי המסורה מין, פשוט במסכת קדושין, דרש משה ודרש משה, וזה התורה תבנית, ללמוד. שפאשר יש דרשן משה דרשן משה, אזי יש לקצר ולקסור רק חצי התורה תבנית..."

וכאשר שאלו פעם חרף אחד, מפני מה נוהגים הנדרשנים לסיים כל דרשה בפסוק 'אבא לציון גואל' השיב: "שני טעמים בדבר. ראשית, משום שבהדרגתו של הדרשן אמר דברים של אחרים לא בשם אומנם ובהם הריחיק את האלה, שרבי אמרו חז"ל כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, והוא מקדם משה עצמו, ולכן דין הוא שיהיה בתפלה לזרוז האלה. ועוד טעם, כששם ששים סורח זה את דרשתו הארוכה והמעינה, כך אני מתפללים שנקרוב בזה מהזן גלגלת הקשה והקרה..."

ועל מיד פקח מספר, כי ינהג לדרש את שכוו בטרם החל לדבר, מתחשש שמא לא ישלמו לו כאשר הדרשה לא תמצא מן בעיניהם... "מה'כן נטלת דבר זה? והרי מנהג המגידים שגוטלים שכוו רק לאחר הדרשה?" שאלוהו, ותלה השיב בפקחותו: "אמנם מביאים לי ראייה מן המנהג המגידים, ואין מביאים ראיה מן השוטים, אבל אני מסתמך על מקרא מפרש שיהי, 'ואי חסדו ולי' וזה לאחד מן 'אמם'..."

הפצ'ת
ועד הפצת תורה

ספרי 'שבת טיש' ו'מידות טיש'
בחנויות הספרים המובחרות
לכמויות במחיר מיוחד: 02-5806777

5806777@GMAIL.COM